

Monografija Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj od godine 1945. do 1948. ide u red onih knjiga naše historiografije koje znanstvenom metodom istražuju teme iz razdoblja poslije 1945. godine. S obzirom na sadržaj koji prezentira i relevantne podatke što ih predočuje, ona uvelike pridonosi uviđanju društvenog razvoja Hrvatske u prvim poslijeratnim godinama.

Dr. Franko Mirošević

ANALI ZAVODA ZA POVIJESNE ZNANOSTI JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI U DUBROVNIKU

sv. XXVIII, Dubrovnik 1990., str. 252.

U radu Mlečani u Dubrovniku i Dubrovčani u Mlecima kao vlasnici nekretnina u XIV stoljeću (str. 7—39) Bariša Krekić istražuje ovaj, dosad zanemareni vid dubrovačko-mletačkih odnosa. Na temelju arhivskih istraživanja autor utvrđuje da su znatno brojniji slučajevi kad Mlečani posjeduju kuće, vinograde i zemljišta na dubrovačkom teritoriju, nego kad Dubrovčani posjeduju nekretnine u Veneciji. Takav odnos je posljedica činjenice da su Mlečani gospodarski veoma značajna društvena skupina u Dubrovniku. To je vidljivo i iz načina njihovog stjecanja nekretnina — uglavnom se radi o naplati dospjelih dugovanja. Zato ih novi vlasnici nastoje što prije prodati. U isto vrijeme Dubrovčani generacijama zadržavaju vlasništvo nad kućama u Veneciji kao značajan izvor prihoda.

Operacije s nekretninama s obje strane vrše uglavnom vlastela. Kod Dubrovčana sudionici se mogu svesti na svega sedam najznačajnijih i najutjecajnijih obitelji XIV i XV st.

Krajem XIV st. opada broj Mlečana u Dubrovniku, a istodobno raste broj Dubrovčana u Veneciji. Autor drži da je ta pojava uvjetovana gospodarskim, a ne političkim čimbenicima, unatoč promjenama iz 1358. godine.

Posjedovanje nekretnina utjecalo je na učvršćenje ionako veoma brojnih i složenih veza Mletaka i Dubrovačke komune.

Rad Milka Brkovića Srednjovjekovne latinske isprave bosanskih vladara izdane u Dubrovniku (str. 41—61) govori o devet latinskih povelja i pisama što su ih bosanski vladari u srednjem vijeku izdali Dubrovniku. Daje se kritički osvrt na tekstove i različitu transkripciju, opisuju i analiziraju diplomatske formule, te analizira historijski sadržaj.

Matrikulu (statut) bratovštine u Podimoću u Dubrovačkom primorju objavljuje Josip Lučić (str. 63—69). U popratnom tekstu pisac, nakon kraćeg pregleda historiografije o dubrovačkim bratovštinama, analizira ovu izvangradsku, dosad nepoznatu. Osnovana je 1578. god., a matrikula joj je od Malog vijeća odobrena siječnja 1592. Obzirom na sadržaj ne izdvaja se od dosad poznatih izuzev izričite zabrane lihve i prilježništva, što predstavlja »stanovitu osebjnost ove matrikule«.

Doprinos biskupa Đivovića dubrovačkoj likovnoj baštini istražio je Cvito Fisković (str. 71—98). Josip Nikola Đivović (1693—1762), rođen je u Orebiću (Pelješac), spada u onaj brojni red Dubrovčana koji unatoč životu dalekod od domovine zadržavaju s njom vrlo čvrste veze. O tome svjedoči sačuvana bogata prepiska između kasnijeg srijemskog biskupa i dubrovačke vlade. (Uz pisma u Dubrovnik su stizale zlatne i srebrne medalje.) O Đivovićem ugledu u domovini najbolje svjedoči želja Dubrovčana da ga učine svojim nadbiskupom čemu se suprotstavlja Marija Terezija. U članku se raspravlja o najvećem oltaru u dubrovačkoj katedrali, svetog Ivana Nepomuka, koji je biskupova narudžba, te prvi put objavljuje Đivovićev portret.

Kameni namještaj dubrovačkih kuća i palata obradio je Duško Živanović (str. 99—144), kao koristan doprinos boljem poznavanju dubrovačke arhitekture. Rad je nadopunjen sa XIV listova arhitektonskih crteža materijala.

Niko Kapetanić i Nenad Vekarić su istraživali Utjecaj kršćanstva na izbor osobnih imena u selima Dubrovačke Republike (str. 145—167). Uočen je sukob dvaju onomastičkih sustava, dotadašnjeg naradno-slavenskog i novog dubrovačko-katoličkog. Pobijedio je, naravno, ovaj drugi, ali ipak uz slavenske preostatke.

Zanimljivi su obrambeni mehanizmi. Tako Dubrovnik za preostala slavenska imena nalazi kršćanske ekvivalente, a puk kršćanska imena prilagođava narodnim oblicima. Brza pobjeda kršćanskog imenskog fonda, prema autorima, posljedica je snažnih asimilatorskih mehanizama Dubrovnika, kao i sustavne politike za integraciju novih područja.

Umorstva turskih podanika od strane Dubrovčana — presuđivanje prema turskim zakonima rad je Vesne Miović-Perić (str. 169—180). Zbog nesrazmjera u snazi dviju država Republici je nametnuto pravilo nadležnosti turskog suda za zločin izvršen od strane dubrovačkog nad turskim podanikom, naravno bez reciprociteta. Istražujući izvore Historijskog arhiva u Dubrovniku autor zaključuje da je pored diplomatskih aktivnosti, dubrovačka vlada poduzimala i druge korake kako bi zaštitila svog podanika ili makar ublažila kaznu. Međutim, takvo djelovanje javlja se samo onda kad postoji mogućnost da Dubrovčanin bude ugrožen zbog pristranosti turskog suda. Ipak, kad se počinjeno djelo kosilo sa dubrovačkim zakonskim i moralnim normama, krivac je bio strogo kažnjavao i od dubrovačkog suda. Zaštita države izostajala je redovito kad je viši državni interes mogao biti doveden u pitanje.

Žitelji Stona i Malog Stona u Malahnoj komediji od pira Antuna Sasina tema su rada Slavice Stojan (str. 183—191).

Vinko Ivančević piše O gruškim brodograditeljima i pomorcima iz obitelji Pilato u 18. i 19. stoljeću (str. 193—225). Obimna studija izrađena na temelju arhivskog materijala obrađuje spomenutu grušku obitelj koja je dala nekoliko istaknutih djelatnika brodogradnji i pomorstvu, ali i obavještavnoj službi Dubrovačke Republike.

Ivo Perić objavljuje članak Pomorska banka u Dubrovniku (Razlozi osnutka, tokovi poslovanja i uzroci likvidacije) (str. 227—238). Autor povijest dubrovačke Pomorske banke dijeli na dva razdoblja: prvo, poslovno (1919—1932) i drugo likvidacijsko (1932—1937). Utvrđuje da ovaj novčarski zavod uslijed nesposobnosti poslovnog rukovodstva, za cijelog postojanja ostaje bez intenzivnije povezanosti s pomorskim, trgovačkim i turističko-ugostiteljskim tvrtkama. To uvjetuje neuspjeha i konačni slom.

Ivica Prlender

STJEPAN KRIVOŠIĆ: STANOVNIŠTVO DUBROVNIKA I DEMOGRAFSKE PROMJENE U PROŠLOSTI

Zavod za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik 1990. god., str. 202

Ovim izdanjem Zavod za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku pokreće ediciju »Prilozi demografskoj povijesti Dubrovačke Republike«, koja bi u narednih petnaest godina trebala publicirati znanstvene rezultate projekta »Povijest stanovništva Dubrovnika i okolice«.

Tradicionalna se historiografija demografskim pitanjima bavila sporadično i ne temeljito. Utvrđivanje broja žitelja grada Dubrovnika i njegove države najčešće je vršeno kritikom narativnih izvora i procjenom. Takvim pristupom pokušavalo se dati podatke, najčešće samo za neke odsudne periode dubrovačke povijesti: XV i XVI stoljeće kao vrijeme najvećeg prosperiteta Republike, prije i poslije 6. travnja 1667. kako bi se dobila slika o pogubnosti velike trešnje, te za početak XIX stoljeća, vrijeme gubitka političke slobode.

Studija Stjepana Krivošića (prema V. Stipetiću, piscu predgovora, dovršena još 1985.!) sustavno otvara problematiku demografske povijesti Dubrovačke Republike. Ona se temelji na dosad zanemarenom izvornom materijalu — matičnim knjigama — koje strpljivom istraživaču pružaju mogućnost uvida gotovo svekolike populacije. Naravno da je dodatno, ali i komparativno korišten i drugi raspoloživi arhivski materijal. Takav istraživački pristup, uz korištenje suvremenih metoda demografske povijesti, nužno je vodio dragocjenim rezultatima.

Autor je knjigu podijelio na pet cjelina. Prva, naslovljena Ukupno stanovništvo, analizira narativne izvore, popise stanovništva 1673/74., 1799., 1807, te prelaži na utvrđivanje ukupnog broja stanovništva primjenom, u našoj historiogra-

UDK 949.713

ISSN 0351-2142

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 24

ZAGREB

1991.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul.1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859 1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547 2 — 84 — 1984.

RADOVI 24

Za izdavača
dr. Nikši Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
BUDAK dr. NEVEN, Filozofski fakultet Zagreb
ČORALIĆ LOVORKA, prof. Demonjina 9 Zagreb
GOLDSTEIN dr. IVO, Filozofski fakultet Zagreb
GRGIN BORISLAV, Filozofski fakultet Zagreb
HRABAK dr. BOGUMIL, Filozofski fakultet Novi Sad
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KEMBEROVIĆ HUSNIJA, prof. Sarajevo
KARAMAN dr. IGOR, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KOLAR DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet Zagreb
KOSTELAC ANA, student Filozofski fakultet Zagreb
KRIŽAK TIMUR, student Filozofski fakultet Zagreb
LABAŠ RENATA, student Filozofski fakultet Zagreb
LEČEK SUZANA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
MIROŠEVIĆ dr. FRANKO, Školska knjiga, Zagreb
OČAK dr. IVAN, Kroflinova 38 Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
POLIĆ BOBIĆ dr. MIRJANA, Filozofski fakultet Zagreb
PRLENDER mr. IVICA, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr. PETAR, Arhiv JAZU Zagreb